

Des dels orígens, hi ha importants substantius derivats, que trobem en els documents; en part disfressats d'un baix-llatí, sota el qual és fàcil de restituir les formes reals, les catalanes: «*alia medietas habeat ipse Geraldus, faber, pro sua locidacione*», en un doc. de 1205 (*Cart. de StCugat III*, p. 372); derivat abstracte del verb *loceðar*, 'treball o obra de llossar', venerable perquè ens dóna una de les dates més antigues de tot el conjunt. Però la forma més corrent, amb tal valor, fou simplement un derivat postverbal, que degué ser, en la seva variant primària, *lòceð*, i vocalitzant-se normalment la *ð*, *lòceu*,³ d'on després *lòssou*; o bé, amb la usual consonantització de la *y* final o implosiva, *lòssol* o *lòssal*.⁴

Lòssou és la grafia que apareix, molt repetida, en els Costums de la Baronia d'Eramprunyà de 1282 (p. p. Hinojosa, o. c., 354-6, segons un ms. del S. XIV), on es parla, entre altres coses, del vi que oferien en guardó al ferrer que havia llossat: «--- en aquest vin an los farrers *lossers* --- aquest vi de *lòssou* ---» (p. 356). La forma *lòssol* que ja hem vist a la Concòrdia de 1462, és també la de la Sentència de Guadalupe quan Ferran II consentí, per fi, uns decenniis més tard a exercir les seves funcions reials. Com que la major part de la documentació està en llatí, són les grafies llatinitzades *locidum*, *locedum*, les que llegim més sovint: en docs. de 1205, 1236, 1311, 1320, 1411, 1417 (Hinojosa, o. c., 111, n. 2): Afegim a aquests: «*quicquid iuris --- habere debeo in --- Castelleto, in lócedo et in aliis rebus --- dono --- cenobio omne meus lócedum de Apierola*», 1186; «*locidum --- pro Framariga ---*» 1198; i en altres en forma més romànica: «*adiudico Berengario de Lotger terciam partem --- de decimis et primiciis, et de láuceo et de pariliatis ---*» 1183 (*Cart. de St. Cugat III*, 306, 354, 293). Mentre que *llossol* apareix en un doc. de Vilademàger, de 1197, que MiretS cita en «*regesta*» (*TempH*, 124).

Deugué haver-hi també variants més escurçades, com el plural *loços*, que sembla tenir el sentit de 'retalls de ferro de llossar', en el doc. de Corbins de 1299 que he citat a LLOSSA. I d'una forma així es pogué extreure *llos*, que veig en un poeta eivissenc, amb el significat, segons sembla, de 'tallant d'una arma'.⁵ D'altra banda hi hagué altres derivats menys propagats. L'adjectiu *llosser* apareix aplicat adés als productes agrícoles que es pagaven en preu del llossol — «*si lauren ab dos àsens, donen dues quarteres *losseres* e cinc quartans d'ordi*», 1282 (Hinojosa, o. c., 354)— adés als ferrers dedicats a llossar, que he citat ja, del mateix llibre i data, per al vi de *llossol*. Amb aquesta funció, també apareix, llatinitzat com a *locearius*, en un document provinent de la comarca de la Noguera: «*Germanus de Bon-Matí, habitator ville de Pontibus, locearius, sive dominus locee dicte ville --- Castilione de Pharfania*»: doc. de 1388, que lleigeixo a l'arxiu de Solsona (1964) copiat del petit cartulari de la col·legiata de Gualter. On apareix un altre derivat, a interpretar com a català *lloça*, però amb el sentit de 'ferreria de ferrer llosser'.

Aquest substantiu té important valor toponomàs-

tic, i és el que vaig donar en E. T. C. (II, 104) com a originari del nom del poblet del Ripollès (pron. *laz lósas*): «*Les Llosses* (ja *ipsas Loças* l'any 922), que no ha estat mai *Lloses*, com escriuen alguns que no l'han sentit pronunciar; també un altre *Les Llosses*, barranc a Gotarta (Llesp, Boí). Sospito que es tracta d'un derivat del verb *llossar*: és sabuda la importància grandíssima de la farga o ferreria feudal, on el pagès estava obligat a fer llossar les seves eines. Justament la masia on avui es reuneix l'ajuntament de les Llosses s'anomena *La Ferreria*.

Lluçars (oficialment *Luzás*) és poble ribagorçà, pron. *lúsas* en vuit localitats veïnes, però *lúðás* en altres dues, on encara distingeixen fònicament ç de ss. La documentació antiga és *Luzares* a. 1044 (Serrano S., *Not. Hist. Ribag.*, 265), *Loçars* 1067, *Lozars* 1077, *Luzares* 1083, *Lozars* 1179, *Luzatz* 1279, *Luçàs* 1280, *Lozàs* 1237 (MiretS, *El més antic text lit. cat.*, p. 28). Hi ha un homòfon *Lluçà(r)s*, poblet de la Baronia de la Vansa (Segre mitjà), ja conegut com a *Luçàs* el 1359. Com que la terminació és clarament -ARES, i com que la majoria de les formes més antigues és amb *o*, i les altres es poden explicar com a degudes a la influència dels nombrosos NLL derivats de LŪCRUS (*Lluçanès* etc., i en part meres ultracorreccions), aquest *Loçars* degué ser un col·lectiu de *Lloces* amb el sentit de 'grup de ferreries', com bastants altres poblets catalans, que duen *Les Ferreries*, com a nom, fins avui.

De l'etimologia del cat. *llossar* no s'havia preocupat ningú, fins que en el meu treball de 1943 sobre les *VidesR* (*LleuresC*, 294), tot posant la seva alterança *o/au* com a cas de conservació d'un antic AU a la manera rossellonesa, afegia «mot d'origen obscur» (*AlcM* es limita a citar aquesta nota). En la meua citada nota de 1959 sobre *Les Lloses* i *Lluçars*, vaig indicar que devia relacionar-se amb la designació del llampejar en rossellonès, occità i altres parlars gal·lo-romànics i alpins. El tipus fonètic, en efecte, que més senzillament dóna compte del nostre mot per a 'llossar' és *LAUCŪDARE, que en gran part satisfà també a les formes del nom del meteor. Passem, doncs, ara, a parlar del verb que significa 'fer llampecs'.

Amb aquest valor, en la nostra llengua, el mot és solament rossellonès, i no en conec documentació antiga. Però, avui almenys, és general en ross., i hi deu ser antic. L'ALF (mapa 439) troba *lúsá* a Oleta, Illa, Cotlliure i Ribesaltes, jo he sentit *truná* i *lúsá* fins molt amunt del Conflent, a Ralleu (1960), i cap a les Corberes també, si bé en concurrència amb *llicejar*; que *AlcM* registra entorn del Canigó: a Arles i a Taurinyà. A Perillós, com a present, digueren espontàniament *lúsá*, però aclarint que és més corrent *llusseja*, i aquesta és l'única forma que em donaren a Vingrau; el present seria també *lúsá* a Catllà segons Griera (*ZRPb*. XLV, 250), mentre que a Montalbà només li digueren *fe lóséts*.

Aquest, en efecte, és el mot per dir substantivament 'llampeç': «ha fet un *lúséts*» a Ralleu; «es veuen uns *lúséts* que fan escriúe(r)» Talau (1960). I així es troba en escriptors rossellonesos, com Saisset: «quin